

CODE GOEDE PRAKTIJK TER VOORKOMING VAN DE INTRODUCTIE EN VERSPREIDING VAN INVASIEVE UITHEEMSE SOORTEN HENGELSPORT

1. Inleiding en achtergrond

1.1. Impact van invasieve uitheemse soorten

Invasieve uitheemse soorten (IUS) worden momenteel beschouwd als een van de belangrijkste directe oorzaken van **biodiversiteitsverlies**, naast overexploitatie, vervuiling, vernietiging van habitats en klimaatverandering¹. Naast het verlies aan biodiversiteit dat ze veroorzaken, kunnen IUS ook **ernstige economische schade** aanrichten door bijvoorbeeld de ecosysteemdiensten waarvan landbouw, bosbouw en visserij afhankelijk zijn te verstoren. Huidige schattingen plaatsen de wereldwijde economische schade rond 5% van het mondiale BBP², terwijl de kosten door schade en door genomen maatregelen voor de Europese lidstaten meer dan 12 miljard euro per jaar bedragen³. Daarnaast kunnen IUS ook gevolgen hebben voor de menselijke gezondheid.

Historische introducties van uitheemse soorten hebben meestal plaatsgevonden met weinig besef van de mogelijke negatieve gevolgen, maar recent is de ware omvang van de bedreiging en schade, zowel ecologisch als sociaaleconomisch, beter in kaart gebracht. Van de 395 Europese inheemse soorten die als “ernstig bedreigd” worden beschouwd op de IUCN Rode Lijst van bedreigde diersoorten, is dit voor 134 soorten (deels) door de aanwezigheid van uitheemse invasieve soorten⁴. Bovendien is er voor veel introducties een zogenaamde “invasieschuld” waarbij een nieuw geïntroduceerde soort pas na een periode van 20-50 jaar gevestigd en invasief wordt.

Zoetwaterecosystemen staan bekend als **grote ‘ontvangers’ van geïntroduceerde IUS** en zijn bijzonder kwetsbaar voor de verdere verspreiding van die IUS als gevolg van het open karakter van deze ecosystemen⁵. De flora en fauna van de Europese rivieren zijn de laatste honderd jaar dan ook drastisch veranderd als gevolg van (onbedoelde) introducties van uitheemse soorten door de mens. Als

invasieve uitheemse soorten zich in waterlichamen hebben gevestigd, kan het heel moeilijk, zo niet onmogelijk, zijn om ze onder controle te houden of uit te roeien. Bijgevolg zijn de meest doeltreffende maatregelen om aquatische IUS aan te pakken de **preventie van de introductie en vestiging**, en de vroegtijdige opsporing en uitroeiing. Daarom is het essentieel dat alle sectoren die activiteiten uitoefenen in en rond zoet water actief deelnemen aan de preventie van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten.

1.2. Wat zijn invasieve uitheemse soorten

Niet elke uitheemse soort is daarom ook een invasieve uitheemse soort. Om als een invasieve uitheemse soort beschouwd te worden, moet er aan **3 criteria** voldaan zijn: De soort moet 1) door **menselijk toedoen** 2) **buiten zijn natuurlijk verspreidingsgebied** geïntroduceerd zijn en 3) daar een **negatieve impact** hebben.

Naar schatting zijn er momenteel in Europa rond de **12.000 gevestigde uitheemse soorten**, waarvan een **10 tot 15%** een **invasief** karakter heeft. Deze aantallen worden verwacht nog te stijgen in de komende decennia.

1.3. Pathways

De meest doeltreffende en kosteneffectieve manier om IUS het hoofd te bieden, is het beperken van hun introductie en verspreiding. De "**Europese verordening nr. 1143/2014 betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten**" legt verscheidene beperkingen op voor een selectie van IUS (de zogenaamde "voor de Unie zorgwekkende invasieve uitheemse soorten"), met het oog op het **indijken van de opzettelijke introductie en de verspreiding** van deze soorten.

Een groot deel van de IUS wordt echter onopzettelijk geïntroduceerd. Daarom is het van cruciaal belang om de routes van onopzettelijke introductie doeltreffender te beheren. Deze **routes van onopzettelijke introductie en verspreiding**, zogenaamde pathways, werden voor België geanalyseerd en gerangschikt naar de hoeveelheid en impact van IUS die via deze pathway geïntroduceerd en verspreid worden ⁶. Het is voor de zoet watersectoren binnen deze pathways dat het grootste verschil qua preventie van introductie en verspreiding gemaakt kan worden. Voor de hengelsport zijn er vier relevante overkoepelende pathways die verband houden met onopzettelijke verspreiding:

- **Verstekelingen bij transport**
 - Van materiaal (bijv. kleren, hengelmateriaal, netten, schoenen, etc.). Invasieve uitheemse soorten kunnen zich ongemerkt vasthechten aan materiaal of mee getransporteerd worden in modder. In deze omstandigheden kunnen veel soorten meer dan twee weken overleven.

- Van vaartuigen (bijv. bootjes). Invasieve uitheemse soorten kunnen zich vasthechten aan de harde structuren die in contact komen met water of meeliften in water dat zich verzamelt in interne structuren.
- **Contaminaties bij transport**
 - Van levend of dood aas. Hierbij kunnen er invasieve uitheemse soorten en/of ziekten als contaminanten onbedoeld meegenomen worden. Enkele voorbeelden hiervan zijn de kreeftenpest (*Aphanomyces astaci*) en *Sphaerothecum destruens* die met kreeften of vissen mee kunnen liften. Maar ook soorten die via habitatmateriaal (bijv. aarde bij gevangen wormen of water voor aasvissen) onbedoeld mee getransporteerd kunnen worden vallen onder deze categorie.
- **Ontsnapping uit gevangenschap**
 - Bij het gebruik van levend of dood aas worden er in veel gevallen dieren verzameld. De kans bestaat dat er hierbij ook invasieve uitheemse soorten verzameld worden. Deze kunnen daarna terug naar natuurlijke habitats ontsnappen wanneer het aas gebruikt wordt op een andere locatie.
- **Vrijlating uit gevangenschap**
 - Visbepotingen worden vaak gebruikt om de hoeveelheid aanwezige vis te verhogen voor de hengelsport. Afhankelijk van de gebruikte verkoper kunnen deze visbepotingen ook invasieve uitheemse soorten bevatten. De blauwbandgrondel (*Pseudorasbora parva*) is bijvoorbeeld op deze manier wijdverspreid geraakt.

Naast deze vier pathways is er ook nog een vijfde pathway die slaat op de verspreiding via aangelegde kanalen (Corridor). Deze pathway is ook relevant voor de verspreiding van invasieve uitheemse soorten in aquatische milieus, maar valt buiten de scope van het nationaal actieplan en deze code goede praktijk.

Dit document is bedoeld als leidraad voor vrijwillige maatregelen (een code goede praktijk) die moeten worden genomen om verdere opzettelijke of onopzettelijke introducties via de voorgenoemde pathways in en rond zoet water te voorkomen.

2. Code goede praktijk

2.1. Waarom een code goede praktijk?

Deze code goede praktijk is een **vrijwillig instrument** dat tot doel heeft om de introductie en verspreiding van aquatische invasieve uitheemse soorten te beperken door het gebruik van preventieve maatregelen en de bewustmaking van gebruikers van zoet water. Deze code goede praktijk is opgesteld voor de

hengelsport, maar is onderdeel van een set van codes goede praktijk voor de hele zoet watersector. Het gebruik van dergelijke codes goede praktijk (= gedragscodes) wordt aanbevolen door de Raad van Europa ^{7,8}, en soortgelijke codes of initiatieven worden al toegepast of zijn in voorbereiding op internationaal, nationaal of regionaal niveau in verschillende landen over de hele wereld, zoals Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Australië of de Verenigde Staten.

Deze code is opgesteld als een onderdeel van het hoofdstuk betreffende zoet water van het **nationaal actieplan voor de aanpak van de onopzettelijke introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten van de Unielijst in België**, opgesteld en uitgevoerd door het Nationaal Wetenschappelijk Secretariaat voor Invasieve Uitheemse Soorten (NWSIUS) ⁹. De inhoud en voorgestelde maatregelen werden in samenwerking met de sector geformuleerd via een reeks werkgroepen en consultaties met vertegenwoordigers uit de hengelsportsector die actief zijn in het hele land (Wallonië, Vlaanderen, Brussel).

2.2. Doelgroep

Deze code goede praktijk voor de hengelsport heeft als doel om een reeks maatregelen bekend te maken bij **iedereen die zich bezighoudt met hengelsport**, of het nu gaat om individuele recreanten, organisaties zoals federaties, clubs of aangesloten verenigingen. Dit wordt beoogd via de verenigingen en organisaties die de eindgebruikers vertegenwoordigen en die deze code mee onderschrijven. De code is ook bedoeld voor de verschillende Belgische overheden en hun instanties die de hengelsport reguleren. Deze code is vrijwillig en geen juridisch bindend instrument.

2.3. Maatregelen

De betrokken partijen engageren zich ertoe om de twee belangrijke maatregelen, beschreven in deze code, te volgen:

- 1. Het toepassen van goede bioveiligheidsprotocols om onbedoelde introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten (en eventuele ziekten) te voorkomen.**
- 2. Deel te nemen aan initiatieven om de bewustwording rond invasieve uitheemse soorten en hun impact te verbeteren**

Hieronder volgen gedetailleerde beschrijvingen van deze maatregelen.

- 1. Het toepassen van goede bioveiligheidsprotocols om onbedoelde introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten (en eventuele ziekten) te voorkomen.**

Een van de voornaamste bioveiligheidsprotocols voor het beperken van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten is het principe van een

checken, reinigen, drogen protocol na elke hengelsportactiviteit in en rond zoet water en wanneer er gewisseld wordt tussen locaties. Dit houdt het volgende in:

Checken:

- Controleer boten, uitrusting (bijvoorbeeld netten, lieslaarzen, hengel en gebruikte lijnen...) en kleding op verontreinigingen zoals modder, plantaardig materiaal en waterdieren, bij voorkeur voor het verlaten van de locatie. Verwijder alles wat je vindt, en laat het achter - bij voorkeur op het droge en weg van voetverkeer of in de vuilbak.

Reinigen:

- Maak alles wat in contact geweest is met water zo snel mogelijk grondig schoon met kraantjeswater, met aandacht voor plekken die vochtig blijven of moeilijk bereikbaar zijn. Gebruik heet water of desinfectans indien dit voorhanden is. Ook dit gebeurt best op de locatie waar gehengeld werd. Wanneer dit niet mogelijk is kan er ook geopteerd worden om het materiaal af te spoelen met water waar in gevist werd, maar dan spoel je best zo snel mogelijk thuis nog eens extra af. Hierbij is het dan belangrijk dat het afspoelen van het hengelmateriaal uit de buurt van een waterlichaam of vochtige bodem gebeurt.

Drogen:

- Droog alles zo lang mogelijk (minstens 48u) voordat je het elders gebruikt, want sommige invasieve planten en dieren kunnen tot twee weken overleven in vochtige omstandigheden.

Met het ondertekenen van deze code goede praktijk engageren de hengelsportorganisaties zich ertoe om **het nodige materiaal voor de toepassing van bioveiligheidsprotocols** beschikbaar te stellen indien aanwezig (bijv. heet water of desinfectievloeistof zijn effectieve manieren om aquatische organismen op materiaal te doden). Daarnaast verbinden de organisaties zich ertoe om het toepassen van deze protocols op te nemen in wedstrijdreglementen en/of uitnodigingen.

Daarnaast zijn er nog **enkele aanvullende maatregelen** die genomen kunnen worden voor specifieke situaties:

- Laat geen aas vrij in de natuur. Aas dat in de natuur verzameld werd kan wel worden vrijgelaten onder de voorwaarde dat dit enkel gebeurt op de locatie van verzamelen. Gebruik bij voorkeur inheemse soorten als aas.
- Verplaats geen uitheemse soorten of habitatmateriaal (incl. water) tussen locaties
- Gebruik voor visbepotingen enkel vissen van betrouwbare bronnen (zonder uitheemse soorten). Verifieer dat de soorten in gekochte vissen voor bepotingen vrij zijn van ongewenste soorten, of volg de gevangen soorten na een visbepoting op. Verschillende apps, zoals Obsidentify kunnen

gebruikt worden om invasieve uitheemse soorten te identificeren. Wanneer er gebruik gemaakt wordt van bestekken om bepotingen aan te kopen, neem dan de afwezigheid van invasieve uitheemse soorten op als een uitsluitingsvoorwaarde.

- Wees je bewust van het verhoogde risico na het beoefenen van de hengelsport met je eigen materiaal in het buitenland. Voorzie een grondige inspectie en schoonmaak met heet water en zorg bij voorkeur ervoor dat alle materiaal volledig droog is vooraleer het terug te gebruiken in eigen land.
- Wees u bewust van het verhoogde risico in, of nabij een waterlichaam met een bijzonder gevoelige ecologie, zoals bijvoorbeeld een natuureservaat. Zorg in deze situaties ervoor dat bioveiligheidsprotocols met extra zorg worden uitgevoerd zodat er geen uitwisseling is met deze waterlichamen.

Naast het voorkomen van de verspreiding van invasieve uitheemse soorten, helpen deze maatregelen ook om de introductie en verspreiding van ziekten te voorkomen.

Bij het hengelen worden soms ook invasieve uitheemse soorten gevangen, als dit gebeurd is het aangewezen deze onmiddellijk terug te zetten op de plaats van herkomst. In geen geval mogen deze dieren getransporteerd worden. Voor Vlaanderen verwijzen we ook naar de visserijwetgeving, waar extra info opgenomen is betreffende wat te doen bij vangst van IUS.

2. Deel te nemen aan initiatieven om de bewustwording rond invasieve uitheemse soorten en hun impact te verbeteren

Bewustmaking van de problematiek rond invasieve uitheemse soorten, hun impact en maatregelen die hengelaars zelf kunnen ondernemen in de strijd tegen invasieve uitheemse soorten is een belangrijk onderdeel van deze code goede praktijk. Met het ondertekenen van deze code goede praktijk, engageert de partner zich ertoe om:

- Informatiemomenten in te richten voor clubs en leden. Dit houdt in dat de voorgestelde protocols en beschikbare informatie opgenomen wordt in reeds bestaande cursussen, en/of dat er nieuwe workshops/trainingen worden ingericht. Dit zal gebeuren in samenwerking met het NWSIUS, waarbij het secretariaat het nodige materiaal en/of info kan verschaffen (bijvoorbeeld powerpoints, flyers, posters, video's,...). Daarnaast wordt in deze cursussen en/of trainingen de mogelijkheid aangeboden om te leren hoe men invasieve uitheemse soorten kan herkennen en melden (via ObsIdentify of waarnemingen.be), en worden leden aangemoedigd om deel te nemen aan monitoring van IUS. Informatie over de aanwezige invasieve uitheemse soorten op specifieke locaties kan opgevraagd worden via het NWSIUS.

- Het beschikbare communicatiemateriaal te verspreiden via de aanwezige communicatiekanalen. Dit omvat deze code goede praktijk, alsook bijkomend communicatiemateriaal dat ontwikkeld werd door het NWSIUS in samenwerking met de vertegenwoordigers uit de verschillende sectoren. Het NWSIUS is verantwoordelijk voor het aanleveren van het communicatiemateriaal (digitaal en fysiek).

3. Slotbepalingen

1. Follow-up en evaluatie:

- Deze code goede praktijk wordt om de twee jaar geëvalueerd en geactualiseerd om de relevantie en doeltreffendheid ervan te waarborgen. Deze evaluatie wordt geïnitieerd door het Nationaal Wetenschappelijk Secretariaat voor Invasieve Uitheemse Soorten (NWSIUS). Deze tweejaarlijkse evaluatie zal voor minstens 6 jaar aangehouden worden.

2. Feedback van belanghebbenden en dataverzameling:

- Tijdens de implementatieperiode van de code worden opleidingssessies georganiseerd en wordt data verzameld over de doeltreffendheid van de maatregelen. Daarnaast wordt tijdens de evaluatie feedback gevraagd van de betrokken partijen (i.e. de ondergetekenden van de code) om vast te stellen welke maatregelen werken en welke voor verbetering vatbaar zijn om ervoor te zorgen dat de code goede praktijk de huidige haalbare en meest doeltreffende maatregelen voor de sector weerspiegelt.

3. Herzieningen:

- Alle herzieningen van de code goede praktijk moeten worden goedgekeurd door het Nationaal Comité voor invasieve uitheemse soorten, alsook door de ondergetekenden van de code. Na goedkeuring wordt de bijgewerkte gedragscode meegedeeld aan alle belanghebbenden en worden er indien nodig nieuwe opleidingssessies georganiseerd.

4. Goedkeuring:

- De inhoud en maatregelen van deze code goede praktijk werden uitgewerkt in 2024 en 2025 samen met de sector via een reeks werkgroepen en consultaties met vertegenwoordigers die actief zijn in het hele land (Wallonië, Vlaanderen, Brussel) en zijn goedgekeurd door de ondertekenende organisaties en instanties.

4. Referenties

1. IPBES. *Global assessment report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Debating Nature's Value* (2019).
2. Pimentel, D., Zuniga, R. & Morrison, D. Update on the Environmental and Economic Costs Associated with Alien-Invasive Species in the United States. *Ecol. Econ.* **52**, 273–288 (2005).
3. Kettunen, M. *et al. Technical support to EU strategy on invasive species (IAS) - Assessment of the impacts of IAS in Europe and the EU (final module report for the European Commission)*. (2008).
4. IUCN. The IUCN Red List of Threatened Species. **Version 20**, (2012).
5. Moorhouse, T. & Macdonald, D. Are invasives worse in freshwater than terrestrial ecosystems? *Wiley Interdiscip. Rev. Water* **2**, (2015).
6. National Scientific Secretariat on Invasive Alien Species. Pathways of unintentional introduction and spread of 88 invasive alien species of Union concern in Belgium: identification and prioritization. (2023).
7. EUROPESE COMMISSIE. MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S. Onze levensverzekering, ons natuurlijk kapitaal: een EU-biodiversiteitsstrategie voor 2020. (2013).
8. Shine, C. *et al. Assessment to Support Continued Development of the EU Strategy to Combat Invasive Alien Species*. (2010).
9. Nationaal Wetenschappelijk Secretariaat voor de invasieve uitheemse soorten. Nationaal actieplan voor de aanpak van de onopzettelijke introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten van de Unielijst in België. (2022).

Ondertekende instanties en federaties

FÉDÉRATION HALIEUTIQUE ET PISCICOLE
DES SOUS-BASSINS DE
L'ESCAUT ET DE LA LYS

Fédération Halieutique et Piscicole
du sous-bassin de la Haine A.S.B.L.

Fédération halieutique et piscicole
Meuse Amont
A.S.B.L.

Fédération Meuse Aval

1. CHECKEN
2. REINIGEN
3. DROCEN

1. CHECKEN ✓
2. REINIGEN ✓
3. DROGEN ✓

Bescherm onze aquatische ecosystemen tegen invasieve uitheemse soorten

Invasive Alien Species
National Scientific Secretariat

